

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри теорії та історії права Юридичного інституту ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

Риндюк Віри Іванівни на дисертацію Гунько Наталі Юріївни “Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання”, подану до захисту на спеціалізованій вченій раді Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів, вона продиктована сучасним недосконалим станом законотворчої діяльності як в цілому, так і законотворчості, пов’язаною з прийняттям законів про внесення змін та доповнень зокрема. Здобувачка цілком слушно наголошує, що сучасна система законів України формується за умов інтенсивного розвитку та соціальних трансформацій, їй властивий високий рівень динамізму, переобтяженість великою кількістю законів, зокрема про внесення змін та доповнень до законів України. Це може спричинити розбалансування системи законів, знизити ефективність правового регулювання. Дійсно, сьогодні переважна більшість законів, які приймаються Верховною Радою України – це закони про внесення змін та доповнень до законів (первинних законів), тобто так звана вторинна законотворчість.

Закони про внесення змін та доповнень, які є результатом вторинної законотворчості змінюють, доповнюють, іншими словами, коригують зміст правового регулювання тих чи інших суспільних відносин (здійснюють вторинне правове регулювання) шляхом зміни, доповнення, коригування відповідних текстів чинних законів України. В зв’язку з цим досить слушно є пропозиція дисертантки замінити термін «діяльність із внесення змін та доповнень до законів» на термін «коригуюча законотворча діяльність», оскільки він повніше відображає характер та зміст цієї діяльності, а відповідно термін “закон про

внесення змін та доповнень” – на “коригуючий закон”, що по суті відображає зміст цього поняття.

Разом з тим, така коригуюча законотворчість в сьогоденні умовах досить часто відбувається хаотично, залежно від політичної кон’юнктури, невпорядковано, безсистемно, що в результаті спричиняє і відповідний недосконалий стан законів України, значно знижує ефективність законодавчого регулювання суспільних відносин. Проблематика такої складової законотворчої діяльності як коригуюча законотворчість (із внесення змін та доповнень до законів) є однією з недостатньо досліджених в вітчизняній юридичній науці. Саме тому дослідження загальнотеоретичних та техніко-технологічних проблем, пов’язаних зі зміною та доповненням до законів України є актуальним, необхідним, науково та практично значущим.

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність, підтверджується:

- використанням відповідних філософських, загально-наукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження став діалектичний метод, що дав можливість розглянути загальні закономірності розвитку та функціонування коригуючої законотворчої діяльності як динамічного цілісного правового явища. Також дисертанткою було вдало використано логічний метод для формулювання авторських визначень понять коригуючої законотворчої діяльності, коригуючого закону, коригуючої законотворчої техніки та коригуючої законотворчої технології. Юридична праксеологія як наука про діяльність була покладена в основу дослідження коригуючої законотворчої діяльності;

- професійним вирішенням дисертанткою поставлених завдань, що сприяло досягненню визначеної мети дослідження, а також адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті. Логічна структура роботи визначена її метою та сформульованими основними завданнями, кожен

наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім, продовжує та доповнює його. Зазначене дозволило здобувачці отримати результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;

- використанням досить значної джерельної бази за темою дисертаційного дослідження (список використаних джерел містить 321 найменування);

- достатньою кількістю апробацій основних положень і висновків дослідження на науково-практичних конференціях.

Оцінюючи новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, слід зазначити, що представлена робота є першим комплексним загальнотеоретичним дослідженням коригуючої законотворчості (із внесення змін та доповнень до законів) як самостійного правового явища та складової частини законотворчої діяльності у вітчизняній юридичній науці. Основні наукові результати дослідження отримані дисертанткою особисто і характеризуються науковою новизною.

В дисертації *уперше* визначено особливості коригуючої законотворчої діяльності, а також виявлено особливості коригуючого закону (закону про внесення змін та доповнень до законів), коригуючої законотворчої техніки, коригуючої законотворчої технології. Заслужують на увагу запропоновані авторські визначення понять коригуючої законотворчої діяльності, коригуючого закону, коригуючої законотворчої техніки, коригуючої законотворчої технології. Наукову новизну та практичне значення мають пропозиції дисертантки щодо вирішення проблем пов'язаних з коригуючою законотворчістю в Україні.

В роботі були удосконалені поняття законотворчої діяльності, законотворчої техніки, законотворчої технології, а також поняття «зміни до законів», «доповнення до законів», «внесення змін до законів», «внесення доповнень до законів», а також дістали подальшого розвитку положення про природу законотворчої техніки та законотворчої технології.

Досить цікавою та оригінальною є ідея дисертантки висловлена при дослідженні таких важливих ознак закону, як його стабільність і динамізм, а саме

щодо визначенню межі стабільності та динамізму, зокрема межі (порогу), за якими завершується динамізм і починається нестабільність. Запропоновано для вирішення цього питання використовувати поняття «індекс динамізму», який дасть змогу не лише виявляти співвідношення коригуючих та первинних законів, а й продемонструвати стан змінюваності системи законів України, межі переходу від стабільності до динамізму, а від динамізму – до нестабільності (стор. 90, 93-94, 177-178).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Ознайомлення з текстом дисертації, основними опублікованими науковими працями та авторефератом дозволяє стверджувати, що мету дослідження виконано, а основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повно відображені в опублікованих наукових працях.

Так, основні положення та результати дослідження відображено в 10 публікаціях, з яких шість статей опубліковано у фахових наукових виданнях, зокрема одна з них – у зарубіжному виданні і чотири тези доповідей, що розміщені у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Кількість та обсяг публікацій, які розкривають основний зміст дисертацій, відповідають вимогам МОН України щодо опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Також можна констатувати ідентичність автореферату та основних положень дисертації. Автореферат дисертації адекватно відображає структуру, основні положення та висновки дисертації. Наведені в авторефераті дисертації наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Оцінюючи відповідність представленої дисертаційної роботи вимогам Порядку присудження наукових ступенів,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (з наступними змінами), слід зазначити наступне.

Дисертація Н.Ю. Гунько “Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання”, подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачкою у вигляді спеціально підготовленого рукопису, та містить висунуті особисто здобувачкою науково обґрунтовані теоретичні положення та результати, що розв’язують важливу науково-прикладну проблему щодо змін та доповнень до законів України, а також характеризується єдністю змісту і свідчити про особистий вагомий внесок дисертантки в юридичну науку. Змістовне наповнення пунктів наукової новизни зроблено на основі особистих самостійних досліджень дисертантки та має як фундаментальне теоретичне значення для юридичної науки, так і практичне значення для законотворчої діяльності в Україні.

Науково-прикладне значення результатів дисертаційного дослідження отриманих здобувачкою, їх практичне використання підтверджено доданим до дисертації Актом про впровадження результатів дисертації Гунько Наталі Юріївни на тему «Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання» в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 16.06.2020 р. № 19 (Додаток В).

Дисертаційна робота виконана в галузі юридичних наук та її зміст відповідає паспорту наукової спеціальності “12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”, з якої вона й подана до захисту.

Дисертаційне дослідження виконано в межах планових тем кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка «Техніка та технологія юридичної практики» (державний реєстраційний номер 0015U003954, строк виконання 2015–2017 рр.), «Юридичні засоби забезпечення прав людини в Україні: стан та основні напрями удосконалення» (державний реєстраційний номер 0118U000622, строк виконання 2018–2020 рр.).

Обсяг та структура представленої дисертаційної роботи відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 02.01.2017 р. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів (що містять вісім підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок, із них основного тексту – 177 сторінок, список використаних джерел містить 321 найменування.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Разом з тим, необхідно визначити окремі дискусійні моменти та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики. Дискусійність окремих положень представленої дисертаційної роботи пов'язана з означенням дисертанткою власної позиції окремих досліджуваних питань та відкриває простір для широкого наукового обговорення.

На мою думку, дискусійними та недостатньо чіткими моментами дисертаційного дослідження Н.Ю. Гунько “Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання” роботи є наступні положення:

1. В підрозділі 2.1 дисертації авторка цілком слушно використовуючи діалектичний та логічний метод формує поняттєвий ряд та розглядає співвідношення понять: діяльність, соціальна діяльність, правова діяльність, юридична діяльність, правотворча діяльність, нормотворчість, законотворча та законодавча діяльність, коригуюча законотворча діяльність, а також правотворчий процес, нормотворчий процес, законотворчий процес. Це дає змогу виявити місце коригуючої законотворчої діяльності серед інших явищ, визначити її загальні ознаки та особливості, охарактеризувати коригуючу законотворчу діяльність як складову частину законотворчої діяльності.

Разом з тим, окремі наведені дисертанткою тлумачення зазначених видів діяльності не дозволяють скласти чітке уявлення про їх співвідношення та специфічні ознаки, а отже потребують додаткових роз'яснень. Так, дисертантка

пише: “Соціальна діяльність є системою соціальних дій суб’єктів у різноманітних сферах суспільства” (стор. 42); “правова діяльність – це соціально значущі дії суб’єктів у правовій сфері, а юридична діяльність – це передбачені чинними джерелами права дії суб’єктів права” (стор. 44); “Правотворчість – широке поняття, а нормотворчість – його складова частина, тож і поняття нормотворчого процесу є складовою частиною правотворчого” (стор. 46); “законотворча та законодавча діяльність (та інші види діяльності органу законодавчої влади разом із законотворюючою) – це різні поняття, хоч і близькі за змістом” (стор. 48).

2. Потребує уточнення і визначення дисертанткою законотворюючості як діяльність, що спрямована на створення, опублікування, коригування законів і припинення їх чинності (сторінки 47, 48, 50 та 51). Адже, у самому загальному вигляді у законотвірчій діяльності можна виділити дві основні складові: попередня підготовка (написання) тексту законопроекту та офіційне надання юридичної сили закону (внесення проекту на розгляд суб’єкта законотворюючості, його розгляд, прийняття та офіційне оприлюднення). Відповідно, на мою думку, в запропонованому визначенні мають знайти відображення і інші зазначені складові законотворюючості.

3. На сторінках 69-71 дисертантка досліджує класифікацію законів у юридичній літературі за різними критеріями, відповідно до яких виокремлюються і їхні різноманітні види. Запропоновано за функціями законів класифікувати їх на регулюючі та обслуговуючі, що дало можливість виокремити, зокрема і коригуючі закони. Коригуючі закони, які у вітчизняній юридичній літературі та національному законодавстві іменуються як закони про внесення змін та доповнень до законів України, є різновидом обслуговуючих законів. Разом з тим, можливо доцільно було б продовжити та доповнити класифікацію законів і за критерієм функцій законотвірчої діяльності як основних напрямів цієї діяльності. Оскільки, результатом відповідного напрямку законотвірчої діяльності є відповідний закон, що здійснює первинне або

вторинне регулювання суспільних відносин, то це дало б можливість серед вторинних законів також виокремити коригуючі закони.

4. На сторінці 125 дисертантка називає характерні ознаки, що властиві законотворчій технології, а саме: “вона є різновидом правотворчої технології; регламентується законом; є системою правил застосування прийомів та засобів законотворчої техніки; такі правила містять змістовні та формальні вимоги до законотворчої діяльності та її результатів – законів; такі правила тісно пов’язані із законотворчим процесом, спрямовані на створення законів; має видові особливості”. А на сторінці 123 визначає поняття законотворчої технології як системи правил застосування прийомів та засобів законотворчої техніки, що містять змістовні та формальні вимоги як до законотворчого процесу, так і до його результатів – законів; вони спрямовані на створення законів, забезпечення їх якості. Далі дисертантка зазначає, що такі правила тісно взаємопов’язані із законотворчим процесом, але не є тотожними з ним, вони мають забезпечувати послідовність дій на відповідних стадіях законотворчого процесу та його якість, правильне використання прийомів та засобів законотворчої техніки.

В цілому погоджуючись з запропонованим підходом до розуміння законотворчої технології, слід зазначити, що останню, на мою думку, необхідно розглядати ширше. Дисертантка називає таку ознаку законотворчої технології як “регламентується законом”, а саму законотворчу технології як “систему правил застосування прийомів та засобів законотворчої техніки”. Однак, як далеко не всі прийоми та засоби законотворчої техніки мають законодавче (або нормативне) закріплення, так, відповідно, і не всі правила застосування прийомів та засобів законотворчої техніки мають законодавче закріплення. На сторінці 131 роботи і сама дисертантка зазначає, що “у законах України чи в інших офіційних документах техніка і технологія внесення змін та доповнень до законів України недостатньо регламентовані”. Або на сторінці 134 роботи зазначається, що “у вітчизняних законах легалізовані лише процедури розгляду та прийняття законів про внесення змін та доповнень”, “навіть у випадках визначеного законами

України спеціального порядку внесення змін та доповнень до Конституції України та закону про Державний бюджет України, техніко-технологічні параметри недостатньо регламентовані”.

Висловлені зауваження і побажання мають в основному дискусійний характер і не применшують значимості рецензованого дослідження.

ВИСНОВОК. З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що кандидатська дисертація Гунько Наталі Юріївни “Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання” є самостійним, оригінальним, структурно завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, та відповідає діючим в Україні вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор - Гунько Наталя Юріївна заслуговує на присудження їй науковою ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії права
Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

В.І. Риндюк

